

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Vol 1 (2006)

5ο Συνέδριο ΕΤΠΕ «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»

Η χρήση ηλεκτρονικών πηγών στο διδακτικό περιβάλλον της Ιστορίας

Ιωάννα Ηλιοπούλου

To cite this article:

Ηλιοπούλου Ι. (2026). Η χρήση ηλεκτρονικών πηγών στο διδακτικό περιβάλλον της Ιστορίας. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 632–639. Retrieved from <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/9159>

■ Η ΧΡΗΣΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ιωάννα Ηλιοπούλου

Φιλολόγος
ilioroul@sch.gr

Περίληψη

Στο παρόν κείμενο επιλέγονται οι ηλεκτρονικές πηγές για το μάθημα της Ιστορίας ως αντικείμενο διδακτικού στοχασμού και αντίστοιχης πραγμάτευσης. Παρουσιάζεται αρχικά η σημασία της χρήσης πηγών στο μάθημα της Ιστορίας. Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στην έννοια των ηλεκτρονικών ιστορικών πηγών αυτοδύναμα και σε σχέση με άλλες ιστορικές πηγές. Παρατίθενται ενδεικτικά ερευνητικά δεδομένα σχετικά με εκπαιδευτικές δραστηριότητες με χρήση ηλεκτρονικών πηγών για το μάθημα της Ιστορίας, τα οποία παράλληλα αναδεικνύουν τα απαιτούμενα στοιχεία για την ενίσχυση των χρηστών με τις κατάλληλες μεθοδολογικές τεχνικές. Τέλος, ως παράδειγμα ανάλυσης ηλεκτρονικής εφαρμογής, στηριγμένης σε ιστορικές πηγές, επιλέγεται ένα περιβάλλον μάθησης το οποίο είναι οργανωμένο σε βάση δεδομένων. Συγκεκριμένα, αναλύεται μία εκπαιδευτική εφαρμογή που σχεδιάστηκε για το μάθημα της Ιστορίας με το εκπαιδευτικό λογισμικό «E-Slate», στα πλαίσια του προγράμματος «Seed».

Λέξεις Κλειδιά

Διδασκαλία Ιστορίας, μεθοδολογικές πρακτικές, ηλεκτρονικές πηγές.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΠΗΓΩΝ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Η χρήση των ιστορικών πηγών στο μάθημα της Ιστορίας κυριαρχεί στις εκπαιδευτικές πρακτικές των περισσότερων χωρών (Κόκκινος 2000, Νάκου 2000, Λεοντσίνας & Ρεπούση 2001). Ο προσανατολισμός αυτός μας οδηγεί στη θέση ότι η διδασκαλία και η μάθηση της Ιστορίας δεν περιορίζεται στην αναπαγωγή γνώσεων, αλλά ενσωματώνει την εξάσκηση σε κριτικές, νοητικές και επικοινωνιακές δεξιότητες, οι οποίες ωθούν τους/τις μαθητές/τριες να μνηθούν στις δράσεις της σύγχρονης ιστορικής επιστήμης, όπως: την «ολική ιστορία» - δηλαδή την ανάδειξη της αλληλεπίδρασης των πτυχών του ιστορικού γίνεσθαι, τη διάκριση σχέσεων μεταξύ των προβληματισμών του παρόντος και των μεθόδων προσέγγισης του παρελθόντος, τη διάκριση στερεοτύπων κ.ά. Ωστόσο, επισημαίνεται από πολλούς μελετητές της διδακτικής της Ιστορίας ότι η χρήση των πηγών δεν οδηγεί αυτόματα στην ποιοτική αναβάθμιση του μαθήματος, εφόσον τα εκπαιδευτικά αποτελέσματά της συναρτώνται άμεσα προς τις μεθόδους με τις οποίες οι πηγές εντάσσονται στο μάθημα. Τα θετικά αποτελέσματα συνδέονται με σύγχρονες διδακτικές μεθόδους ανάπτυξης της ιστορικής σκέψης και γνώσης, η οποία επιτελείται με την παράλληλη καλλιέργεια δεξιοτήτων για ιστορική ερμηνεία (Γατσωτής 2004).

Μία δεύτερη, εξίσου σημαντική επισήμανση σχετικά με τη χρήση των πηγών στη διδακτική πράξη αφορά την αντίστοιχη κατάρτιση και άσκηση των εκπαιδευτικών. Η χρήση πηγών στο μάθημα της Ιστορίας, σύμφωνα με τις μεθοδολογικές αρχές της διδακτικής της Ιστορίας, δεν γίνεται ευκαιριακά, αλλά συνδέεται με τη μελέτη εναλλακτικών ιστοριογραφικών κειμένων και την παραγωγή λόγου από τους/τις μαθητές/τριες. Αντίστοιχα, η αξιολόγηση του μαθησιακού αποτελέσματος δεν βασίζεται στη διάκριση σωστών και λανθασμένων απαντήσεων που δίνουν οι εκπαιδευόμενοι σε κλειστές ερωτήσεις, αλλά στις διαδικασίες διερεύνησης, επεξεργασίας, ανάλυσης, ταξινόμησης και σύνθεσης των ιστορικών πληροφοριών. Οι συγκεκριμένες διαδικασίες υιοθετούνται ώστε να οδηγήσουν τους/τις μαθητές/τριες σε ιστορικά ερωτήματα, υποθέσεις ή συμπεράσματα (Νάκου 2004).

Ένα τρίτο ζήτημα που προκύπτει κατά τη χρήση των πηγών στο μάθημα της Ιστορίας αφορά στην έννοια της ιστορικής πηγής. Στις μέρες μας, η έννοια της ιστορικής πηγής έχει διευρυνθεί, εφόσον τα τεκμήρια που θεωρούνται ιστορικές πηγές έχουν πολλαπλασιαστεί. Οι επιστημολογικές εξελίξεις, επιπλέον, έχουν θέσει το ζήτημα της τυπολογικής τους κατηγοριοποίησης πέρα από τα στενά όρια της πρώτης κλασικής, ειδολογικής τους κατηγοριοποίησης στις δύο μεγάλες ομάδες: α) τις πρωτογενείς και β) τις δευτερογενείς πηγές. Όπως διαπιστώνει η Μ. Ρεπούση η σοβαρότερη αδυναμία σχετικά με το ζήτημα της κατηγοριοποίησης των ιστορικών πηγών είναι η απουσία της διδακτικής μετάθεσης, δηλαδή της υιοθέτησης κριτηρίων κατηγοριοποίησης με βάση την ιστορική εκπαίδευση (Ρεπούση 2005). Μία επαρκής για την ιστορική εκπαίδευση τυπολογία των ιστορικών πηγών ανά είδος και μορφή είναι η ακόλουθη: αντικείμενα τέχνης και καθημερινής ζωής, γραπτές πηγές, ηλεκτρονικές πηγές, ηχητικά ντοκουμέντα, οπτικά ντοκουμέντα, οπτικοακουστικά ντοκουμέντα, πηγές του τοπίου, πίνακες και γραφήματα, χάρτες (Ρεπούση ό.π.).

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

Κατά τη χρήση των ηλεκτρονικών πηγών στο μάθημα της Ιστορίας πέρα από την τυπολογία που αναφέρθηκε παραπάνω οι σχεδιαστές εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και λογισμικών για το μάθημα της Ιστορίας πρέπει να λαμβάνουν υπόψη και σημαντικά μεθοδολογικά ζητήματα (Ρεπούση ό.π.). Τα ζητήματα αυτά είναι τα εξής: α) Το ζήτημα του ιστορικού χρόνου: οι ιστορικές πηγές δεν είναι στάσιμες, γίνονται δυναμικές και υποκείμενες στην επικαιροποίηση και στην εξέλιξη των τεχνολογικών πρακτικών. Επομένως, σύμφωνα με τη Μ. Ρεπούση, το τρίσημο ερμηνευτικό σχήμα της ανάγνωσης των πηγών (τοποθέτηση της μαρτυρίας στο ιστορικό της πλαίσιο, κατανόηση της μαρτυρίας στη διαμόρφωση της ιστορικής μνήμης και γνώσης, τοποθέτηση της μαρτυρίας στο συγκεκριμένο διδακτικό πλαίσιο) τροποποιείται για να ενσωματώσει την πολλαπλή χρονικότητα του ηλεκτρονικού περιβάλλοντος. β) Το ζήτημα της διαχείρισης της ιστορικής πληροφορίας: η δομή της ιστορικής πληροφορίας αλλάζει. Υπάρχουν, για παράδειγμα, απεριόριστες δυνατότητες θησαύρισης ή διαχείρισης. γ) Το ζήτημα της πολυμεσικότητας: η μορφολογική και ειδολογική υπέρβαση των ιστορικών πηγών ενισχύεται. δ) Το ζήτημα της διαδραστικότητας: ο χρήστης έχει τη δυνατότητα ελέγχου της μηχανής, ενώ παράλληλα, υπάρχει η δυνατότητα της μηχανής να προκαλεί ιδέες και δραστηριότητες. Αυτές οι δυνατότητες επιφέρουν την «εργαλειοποίηση» του χειρισμού και την υπέρβαση των πηγών.

Η αναζήτηση, συγκέντρωση, διαχείριση ιστορικού υλικού, η επικοινωνία και η διάχυση ψηφιακού περιεχομένου είναι σημαντικά δείγματα της συνεισφοράς των σύγχρονων τεχνολογιών στην ιστορική εκπαίδευση. Αυτά τα δείγματα αναφέρονται στον ένα πόλο της ιστορικής κατανόησης, τη μεθοδολογική / διαδικαστική γνώση. Η εννοιολογική μάθηση, ο άλλος πόλος της ιστορικής κατανόησης, φαίνεται ότι δεν υποστηρίζεται ακόμα επαρκώς. Στο συμπέρασμα αυτό έχουν καταλήξει αρκετές μελέτες σε χώρες, όπου οι σύγχρονες τεχνολογίες έχουν διαδοθεί στην εκπαίδευση σε μεγάλη έκταση. Παράλληλα, γίνονται νέες έρευνες για τους τρόπους επεξεργασίας - διαχείρισης των ιστορικών πηγών στο ηλεκτρονικό περιβάλλον. Τα συμπεράσματα αυτών των ερευνών υποδεικνύουν τη δημιουργία κατάλληλων ηλεκτρονικών εργαλείων, τα οποία θα ενισχύσουν την ιστορική ερμηνεία και θα υποστηρίξουν την κατανόηση των ιστορικών εννοιών (Britt et al. 2000).

Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα η διάδοση των σύγχρονων τεχνολογιών και οι εφαρμογές τους είχαν μέχρι πρόσφατα περιορισμένη έκταση. Η κατάσταση αλλάζει τα τελευταία χρόνια με την εφαρμογή πιλοτικών προγραμμάτων για την ένταξη των σύγχρονων τεχνολογιών στο ελληνικό σχολείο. Παράλληλα, άρχισε να αναπτύσσεται και ο προβληματισμός σχετικά με την αξιολόγηση των πρακτικών ένταξης των τεχνολογιών αυτών στην εκπαίδευση. Ωστόσο, αυτός ο προβληματισμός στηρίζεται περισσότερο σε ποσοτικές παρά σε ποιοτικές μεθόδους ανάλυσης, με αριθμητικούς δείκτες αναφερόμενους σε ποσοτικές μεταβλητές όπως είναι, για παράδειγμα, ο αριθμός εκπαιδευομένων ανά υπολογιστή ή το πλήθος εκπαιδευτικών που έχουν επιμορφωθεί στις σύγχρονες τεχνολογίες. Ελάχιστες είναι οι μελέτες αξιολόγησης των πρακτικών ένταξης των σύγχρονων τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία με βάση ποιοτικά κριτήρια. Ζητούμενο παραμένει επομένως η κατανόηση της συμβολής των σύγχρονων τεχνολογιών στη μαθησιακή διαδικασία με τη διερεύνηση όχι μόνο της ποσοτικής, αλλά κυρίως της ποιοτικής της διάστασης. (Mason et al. 2000).

Η αξιολόγηση της ένταξης των σύγχρονων τεχνολογιών στην εκπαιδευτική πράξη του μαθήματος της Ιστορίας γενικά, καθώς και η εφαρμογή σε ερευνητικό πλαίσιο ειδικών εκπαιδευτικών λογισμικών για τη διδασκαλία και τη μάθηση της Ιστορίας ειδικότερα, θα δώσουν ερευνητικά δεδομένα, που θα σηματοδοτήσουν τις αναπαραστάσεις για την ιστορική γνώση, τις οποίες προσλαμβάνουν οι μαθητές/τριες με τη χρήση ηλεκτρονικών πηγών. Επιπλέον, θα δώσουν τα απαιτούμενα στοιχεία για την ενίσχυση των χρηστών (εκπαιδευτικών και μαθητών) με επαρκείς μεθοδολογικές τεχνικές. Αυτές οι τεχνικές κρίνονται απαραίτητες για την επεξεργασία των ηλεκτρονικών μαρτυριών, οι οποίες είτε διακινούνται στο Διαδίκτυο είτε είναι οργανωμένες σε ειδικά σχεδιασμένα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.

Μία μελέτη αξιολόγησης των πρακτικών ένταξης των σύγχρονων τεχνολογιών στο μάθημα της Ιστορίας έχει γίνει από τον Κ. Μπάλα, ο οποίος χρησιμοποίησε ποιοτικά κριτήρια ανάλυσης σε διδακτικές προτάσεις - δραστηριότητες για το μάθημα της Ιστορίας στην ελληνική εκπαίδευση (Μπάλας 2005). Η μελέτη είχε στόχο να αναδείξει τις διδακτικές - παιδαγωγικές αντιλήψεις που έχουν για τη διδασκαλία της σχολικής ιστορίας εκπαιδευτικοί - σχεδιαστές διδακτικών δραστηριοτήτων με τη χρήση των σύγχρονων τεχνολογιών. Στη μελέτη αυτή έγινε στατιστική ανάλυση σε 121 προτάσεις - δραστηριότητες που αξιοποιούν τις σύγχρονες τεχνολογίες στο μάθημα της Ιστορίας στη

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και κατέθηκαν στον κόμβο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και στην Εκπαιδευτική Πύλη του Υπ.Ε.Π.Θ. μέχρι το Μάρτιο του 2004. Η παραγωγή σχεδόν της πλειοψηφίας των προτάσεων - δραστηριοτήτων έγινε από επιμορφωτές/τριες του έργου Ε42 της ενέργειας «Οδύσσεια» - Ελληνικά Σχολεία στην Κοινωνία της Πληροφορίας στο πλαίσιο των προγραμμάτων Ε41-Ενδοσχολική Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών (1999-2001) της ενέργειας «Οδύσσεια» και Ενδοσχολική Επιμόρφωση στις ΤΠΕ (2001-2003) ή από εκπαιδευτικούς που τα παρακολούθησαν. Σημαντικό μέρος τους έχει εφαρμοστεί στη διδακτική πράξη. Ως εργαλεία αξιοποιούνται το διαδίκτυο, τα γενικά εργαλεία, αλλά και ειδικά λογισμικά για τη διδασκαλία της Ιστορίας.

Τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για την ταξινόμηση και αξιολόγηση των διδακτικών προτάσεων – δραστηριοτήτων ήταν: i) η εκπαιδευτική βαθμίδα, ii) ο ρόλος των μαθητών/τριών στην εκπαιδευτική διαδικασία, iii) ο τρόπος παρουσίασης της ιστορικής πληροφορίας, v) το είδος του χρησιμοποιούμενου τεχνολογικού εργαλείου και οι μέθοδοι χρήσης του, vi) η παροχή δυνατότητας για δυναμική αναπαράσταση ιστορικών εννοιών, vii) η ανάδειξη διαφορετικών οπτικών του παρελθόντος και η ανάδειξη στερεοτύπων, viii) η προσφορά διδακτικού υλικού με όρους προβλήματος προς επίλυση, ix) η διεπιστημονική προσέγγιση, x) η παροχή δυνατότητας για ανάπτυξη σύνθετων γλωσσικών δεξιοτήτων, xii) η δυνατότητα αναστοχασμού των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματικότητα των προτεινόμενων γνωστικών στάσεων και πρακτικών, xii) το είδος των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στα φύλλα εργασίας xiii) ο στόχος χρήσης των σύγχρονων τεχνολογιών.

Τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε η ανάλυση των παραπάνω εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων είναι ιδιαίτερα χρήσιμα για να εξεταστούν οι θεωρητικές προϋποθέσεις που υιοθετούνται κατά τη σχεδίαση, αλλά και την πρακτική εφαρμογή μαθησιακών περιβαλλόντων με την υποστήριξη ηλεκτρονικών πηγών για το μάθημα της Ιστορίας. Ένα από τα κύρια συμπεράσματα της μελέτης αφορά στο είδος του χρησιμοποιούμενου τεχνολογικού εργαλείου. Διαπιστώθηκε, λοιπόν, ότι στην περίπτωση χρήσης του διαδικτύου και των γενικών εργαλείων οι δραστηριότητες εξυπηρετούν απλώς τη δυνατότητα της άμεσης πρόσβασης σε πληροφοριακό υλικό και της διανομής του σε πολλαπλούς αποδέκτες. Στην περίπτωση του ειδικά σχεδιασμένου για το μάθημα της Ιστορίας εκπαιδευτικού λογισμικού διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν διαφοροποιήσεις με βάση το είδος λογισμικού, το οποίο χρησιμοποιείται στη δραστηριότητα. Το λογισμικό παρουσίασης υποστηρίζει δραστηριότητες ιστορικής περιγραφής και αναδιήγησης, ενώ το λογισμικό διερευνητικού χαρακτήρα υποστηρίζει δραστηριότητες ιστορικής ανάλυσης και ερμηνείας. Ένα δεύτερο σημαντικό συμπέρασμα, αναφερόμενο στην πρακτική εφαρμογή των ηλεκτρονικών περιβαλλόντων, σχετίζεται με την αξιοποίηση των φύλλων εργασίας των μαθητών/τριών: διαπιστώθηκε ότι η σχεδίαση φύλλων εργασίας για κριτική επεξεργασία της ιστορικής πληροφορίας τα καθιστά δυναμικά εργαλεία, που αναδεικνύουν τους/τις μαθητές/τριες ως παραγωγούς γνώσης και διευκολύνουν την κατασκευή αναπαράστασεων των ιστορικών εννοιών.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΣΕ ΒΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ακολούθως, περιγράφεται ένα περιβάλλον, το οποίο στηρίζεται στις μεθοδολογικές αρχές για τη χρήση των ηλεκτρονικών πηγών που προαναφέρθηκαν.

Παράλληλα, το περιβάλλον αυτό σχεδιάστηκε με στόχο να διαμορφώσει προϋποθέσεις υποστηρικτικές για τη διαδικασία επίλυσης προβλημάτων και την υπέρβαση των μαθησιακών αδιεξόδων που δημιουργούνται κατά την απόκτηση της ιστορικής γνώσης (Keiper et al. 2000).

Η κεντρική ιδέα στην οποία στηρίζονται οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος είναι να εξεταστεί η πορεία συγκρότησης της κοινωνικής οργάνωσης και της οικονομίας και ο τρόπος με τον οποίο αυτές καθόρισαν όλες τις εκφάνσεις της καθημερινής, ιδιωτικής και δημόσιας, ζωής, από την εποχή της ίδρυσης του Ελληνικού Κράτους μέχρι το 1950. Η εφαρμογή προάγει την ενεργό συμμετοχή των υποκειμένων μάθησης σε διερευνητικές διαδικασίες που επιτρέπουν τη συγκρότηση της ιστορικής γνώσης από τους ίδιους/ίδιες και τη διεπιστημονική προσέγγιση των διαφορετικών θεματικών πεδίων. Οι δραστηριότητες της εφαρμογής έχουν ως βάση ότι σκοπός του μαθήματος ιστορίας δεν είναι η απομνημόνευση των γεγονότων. Στόχος είναι η διαμόρφωση ενός γενικού οργανωτικού και ερμηνευτικού πλαισίου για τις ιστορικές εξελίξεις της περιόδου και η απόκτηση ιστορικής εικόνας της συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου.

Οι ιστορικές πηγές της εφαρμογής είναι η βάση της ερευνητικής εργασίας. Μπορούν να λειτουργήσουν παραδειγματικά, καθώς οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές/τριες προτάσσοντας δικά τους κριτήρια έχουν τη δυνατότητα να προσθέτουν νέες εγγραφές ή να διαφοροποιούν τα πεδία που συνοδεύουν τις ήδη καταχωρισμένες. Οι πηγές κατηγοριοποιούνται ως εξής: γραπτές πηγές, οπτικά ντοκουμέντα, οπτικοακουστικά ντοκουμέντα, ηχητικά ντοκουμέντα, προφορικές μαρτυρίες, ηλεκτρονικές πηγές.

Η εφαρμογή σχεδιάστηκε με το εκπαιδευτικό λογισμικό «E-Slate», στα πλαίσια του Προγράμματος SEED (Seeding cultural change in the School System through the Generation of Communities Engaged in Integrated Educational and Technological Innovation, European Community, 5th Support framework, Information Society Technologies, IST-2000-25214, 2001-2004) (Iliopoulou & Kyriagos 2003). Μέσα από την εφαρμογή αυτή ο/η μαθητής/τρια καλείται να ασχοληθεί με τη μελέτη ιστορικών πηγών και να συλλέξει τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν το ιστορικό πλαίσιο διάφορων θεματικών περιοχών, όπως ενδεικτικά των ακόλουθων: α) «οι συνθήκες ζωής των κατοίκων του βορειοελλαδικού χώρου κατά τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα», β) «ο ρόλος της ελληνικής διασποράς κατά το 19^ο και 20^ό αιώνα» κ.ά. Ως κύριος στόχος τίθεται να απαντηθούν ιστορικά ερωτήματα. Τα ερωτήματα διακρίνονται στις εξής κατηγορίες: α) δεδομένο ιστορικό ερώτημα μέσα από τα παρεχόμενα από την εφαρμογή σχέδια εργασίας, β) καθοδηγούμενο ιστορικό ερώτημα το οποίο θα προκύψει από την επεξεργασία του ιστορικού υλικού της εφαρμογής, γ) ανοικτό ιστορικό ερώτημα στη βάση των όρων επεξεργασίας της Βάσης Δεδομένων.

Το διδακτικό υλικό της εφαρμογής αποτελείται από:

- A) Ιστορικούς χάρτες της περιόδου 1800 – 1950.
- B) Ιστορικές πηγές για τα γεγονότα: i) Φωτογραφίες, ιστορικοί χάρτες, εικόνες εφημερίδων, γελοιογραφίες, αφίσες. ii) Γραπτές πηγές (λ.χ. επίσημα κείμενα, άρθρα εφημερίδων, διπλωματικές εκθέσεις, επιστολές, αποσπάσματα από προσωπικά ημερολόγια κ.λπ.) iii) Ηχητικές πηγές (λ.χ. αρχεία ήχου με μαρτυρίες, αναγνώσεις κ.λπ.) iv) Ποσοτικά στοιχεία για την έκταση και τον πληθυσμό του ελληνικού κράτους.

Γ) Χρονολόγια σημαντικών ιστορικών γεγονότων (λ.χ. χρονολόγια πολέμων).

Δ) Στατιστικά διαγράμματα αναφερόμενα σε θέματα της εξεταζόμενης περιόδου (λ.χ. αξία εισαγωγών και εξαγωγών κατά την περίοδο 1800 – 1950).

Μέσα από το παρεχόμενο ιστορικό υλικό οι μαθητές/τριες εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στο χώρο και το χρόνο και συλλέγουν τα απαιτούμενα στοιχεία για να μελετήσουν ιστορικές πηγές και να ανασυνθέσουν διάφορες θεματικές περιοχές. Το ιστορικό υλικό έχει καταχωριστεί σε μία Βάση Δεδομένων, η οποία συνδέεται με τα υπόλοιπα υπολογιστικά εργαλεία (ψηφίδες) που συνθέτουν την εφαρμογή. Η Βάση Δεδομένων έχει διάφορα πεδία. Στις περισσότερες εγγραφές της έχουν καταχωριστεί ιστορικές πηγές, κατηγοριοποιημένες σε γραπτές, οπτικές και ηχητικές. Επίσης, έχουν καταχωριστεί σχέδια εργασίας με βάση τα οποία ο/η μαθητής/τρια θα ασχοληθεί με την επεξεργασία των παρεχόμενων από την εφαρμογή ιστορικών πηγών, καθώς και άλλων που του δίνονται μέσα από το ίδιο το σχέδιο εργασίας. Τα σχέδια εργασίας θέτουν ανοικτά ή κλειστά ιστορικά ερωτήματα με στόχο την ανασύνθεση θεματικών περιοχών. Οι μαθητές/τριες καλούνται να πραγματοποιήσουν συγκεκριμένες δραστηριότητες χρησιμοποιώντας την ίδια την εφαρμογή ή και άλλα γενικά εργαλεία (π.χ. επεξεργαστή κειμένου, λογιστικά φύλλα, βάσεις δεδομένων κ.ά.)

Η εφαρμογή έχει τρεις τρόπους λειτουργίας. Η πλοήγηση σε κάθε έναν από αυτούς γίνεται εύκολα με τη χρήση κουμπιών. Κάθε τρόπος συντίθεται από διάφορες ψηφίδες, η λειτουργικότητα των οποίων περιγράφεται ακολούθως συνοπτικά:

1^{ος} τρόπος λειτουργίας της εφαρμογής

Ψηφίδες: Χάρτης, Χρονομηχανή, Επεξεργαστής εγγραφών, Κορνίζα.

Χάρτης: Ο Χάρτης είναι ιστορικός, αφού με χρωματικές ενδείξεις παρέχονται ιστορικές πληροφορίες για την εξεταζόμενη ιστορική περίοδο. Δίνεται, επίσης, η δυνατότητα εστίασης σε επιμέρους πεδία ιστορικών γεγονότων με βάση τον τόπο όπου αυτά συνέβησαν.

Χρονομηχανή: Η Χρονομηχανή είναι χωρισμένη ανά έτος. Ο/Η μαθητής/τρια μεταφέρει το δρομέα της και εστιάζει το ενδιαφέρον του σε όποια χρονική περίοδο επιθυμεί.

Επεξεργαστής εγγραφών: Στον Επεξεργαστή εγγραφών παρουσιάζονται οι διαθέσιμες ιστορικές πληροφορίες για την ενεργή εγγραφή της Βάσης Δεδομένων. Όπως προαναφέρθηκε, για τις περισσότερες εγγραφές έχει καταχωριστεί υπερκείμενο που οδηγεί σε ιστορικές πηγές, γραπτές και οπτικές, καθώς και σε στατιστικά διαγράμματα.

Κορνίζα: Αυτή η ψηφίδα δίνει τη δυνατότητα να μελετηθεί ένα οπτικό ντοκουμέντο, το οποίο σχετίζεται με την επιλεγμένη αντιστοίχως εγγραφή της Βάσης Δεδομένων.

2^{ος} τρόπος λειτουργίας της εφαρμογής

Ψηφίδες: Ερώτηση Σύνολο, Επεξεργαστής εγγραφών, Κορνίζα.

Ερώτηση: Από την ψηφίδα της Ερώτησης ο/η μαθητής/τρια μπορεί να θέσει τις δικές του/της παραμέτρους στην αναζήτηση των ιστορικών πληροφοριών και των ιστορικών πηγών που έχουν καταχωριστεί στη Βάση Δεδομένων.

Σύνολο: Στην ψηφίδα του Συνόλου ο/η μαθητής/τρια μπορεί να δει σε διαγράμματα τα αποτελέσματα των ερωτήσεων που έθεσε στην ψηφίδα Ερώτηση.

Ο 2^{ος} τρόπος λειτουργίας της εφαρμογής παρέχει στο/στη μαθητή/τρια εναλλακτικά προς την πλοήγηση με βάση το Χάρτη και τη Χρονομηχανή, τη δυνατότητα διατύπωσης ιστορικών ερωτημάτων και αναζήτησης ιστορικών πληροφοριών και πηγών. Μπορεί να θέσει απλές ή σύνθετες ερωτήσεις με τη χρήση των κατάλληλων τελεστών. Η ψηφίδα Ερώτηση βοηθά τη διερεύνηση υποθέσεων, εφόσον διευκολύνει την κατηγοριοποίηση των γεγονότων ως προς τα διάφορα πεδία πληροφοριών που παρέχονται και τη συσχέτισή τους. Τα αποτελέσματα της διερεύνησης των μαθητών/τριών είναι ορατά στις ψηφίδες Σύνολο, Επεξεργαστής εγγραφών και Κορνίζα.

3^{ος} τρόπος λειτουργίας της εφαρμογής

Ψηφίδες: Δύο Σκηνές, δύο Ολισθητές, Λίστα επιλογής, Κουμπιά.

Οι μαθητές/τριες επιλέγουν από μία αναδιπλούμενη λίστα να αντιστοιχίσουν εικόνες με χάρτες ή εικόνες με εικόνες ή εικόνες με κείμενα. Η αντιστοίχιση των γραπτών και οπτικών ιστορικών πηγών προκαλεί το ενδιαφέρον τους και τους βοηθά να εξασκηθούν στην άντληση, την «ανάγνωση», την ταξινόμηση και το συσχετισμό ιστορικών πληροφοριών μέσα από την εφαρμογή.

Η εκπαιδευτική διαδικασία που ακολουθείται με τη συγκεκριμένη εφαρμογή καλύπτει τον προβληματισμό σχετικά με τα μεθοδολογικά ζητήματα χρήσης ιστορικών πηγών σε ηλεκτρονικό περιβάλλον εργασίας που αναφέρθηκαν παραπάνω. Επίσης, αναδεικνύει το διερευνητικό χαρακτήρα της μάθησης και τον συνδέει πλέον με τις δυνατότητες των σύγχρονων τεχνολογιών για ενίσχυση της κριτικής σκέψης μέσω νοητικών εργαλείων, που ενδείκνυνται για την επεξεργασία του ιστορικού υλικού, δηλαδή για την ανάγνωση και σύνθεσή του σε περιβάλλον μη γραμμικό με τη δυνατότητα διασυνδέσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Britt, M.A., Perfetti, A.Ch., Van Dyke, A.J. & Gabrys, G. (2000), *The Sourcer's Apprentice: A tool for document-Supported History Instruction*, in Stearns, N. P., Seixas, P., Wineburg, S., *Knowing, teaching, and learning history: national and international perspectives*, New York, New York University Press, 437-470
- Πιουρούλου, Ι. & Κυνίγος, C. (2003), *An exploratory learning environment in history teaching*, *Proceedings of the 9th European Logo Conference, Porto- Portugal*, 141-150
- Keiper, T., Harwood, A. & Larson, B.E. (2000), *Preservice teacher's perceptions of infusing computer technology into social studies instruction*, *Theory & Research in Social Education*, 28(4), 566-579
- Mason, C.L., Berson, M.J., Diem, R., Hicks, D., Lee, J. & Dralle, T. (2000), *Guidelines for using technology to prepare social studies teachers*, *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 1 (10), 107-116
- Γατσωτής Π. (2004), *Η διδακτική προσέγγιση της «Νέας Ιστορίας» με τη χρήση ιστοριογραφικών έργων*, στο Αγγελάκος Κ. & Κόκκινος Γ. (επ.), *Η διαθεματικότητα στο σύγχρονο σχολείο & Η διδασκαλία της Ιστορίας με τη χρήση πηγών*, Αθήνα, Μεταίχμιο, 133-148
- Κόκκινος Γ. (2000), *Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της Ιστορίας*, Αθήνα, Μεταίχμιο (β' έκδοση)
- Λεοντσίνης Γ. & Ρεπούση Μ. (2001), *Η τοπική ιστορία ως πεδίο σπουδής στο πλαίσιο της σχολικής ιστορίας*, Αθήνα, ΟΕΔΒ

- Μπάλας Κ. (2005), *Οι σύγχρονες τεχνολογίες στη διδασκαλία της σχολικής Ιστορίας: μελέτη διδακτικών προτάσεων για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*, Αδημοσίευτη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία στο Π.Μ.Σ. «Θεωρία, Πράξη & Αξιολόγηση του εκπ/κού έργου, κατεύθυνση: Σύγχρονες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση, ΕΚΠΑ, ΦΠΨ
- Νάκου Ε. (2000), *Τα παιδιά και η Ιστορία. Ιστορική σκέψη, γνώση και ερμηνεία*, Αθήνα, Μεταίχμιο
- Νάκου Ε. (2004), Η χρήση υλικών καταλοίπων στο μάθημα της Ιστορίας, στο Αγγελάκος Κ. & Κόκκινος Γ. (επ.), ό.π., 159-183
- Ρεπούση Μ. (2005), *Μαθήματα Ιστορίας. Από την Ιστορία στην ιστορική εκπαίδευση*, Αθήνα, Καστανιώτης, 279-335